

Vriendschap bezegeld

Het feest begint goed. Terwijl de trompetten uit Purcells The Fairy Queen uit de autoradio schallen, rijden we de oprijlaan van Kasteel Slangenburg, vlakbij Doetinchem, op. De muziek brengt nog meer 17e eeuw dan er al is op dit magistrale barokke landgoed.

TEKST: MARCEL VAN OOL

ar op magistraal landgoed in Doetinchem

eld op *Slangenburg*

Wat we vieren? Staatsbosbeheer is vriend geworden van de stichting Kastelen, Buitenplaatsen en Landgoederen (sKBL), een initiatief van kunsthistoricus René Dessing, die velen kennen als organisator van het succesvolle Buitenplaatsenjaar in 2012. Toen werd voor het eerst duidelijk op wat voor enorme schaal – het gaat om honderdduizenden hectares – het mooiste van het Nederlandse landschap bepaald is door ‘grote huizen in het groen’.

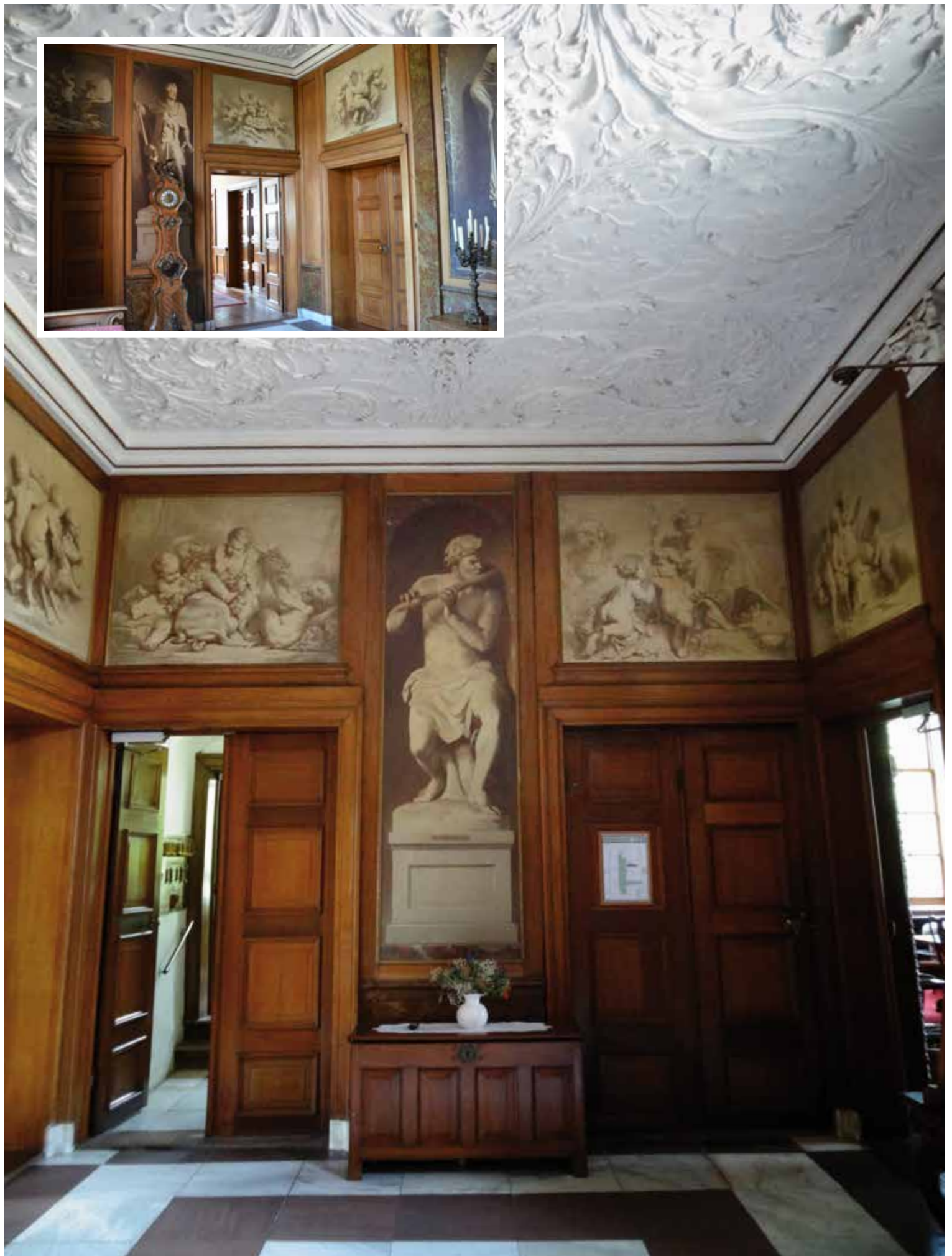
Zeker, er waren talloze kastelenboeken en zo meer. Maar aan een integraal overzicht, waarin bijvoorbeeld ook

buitenplaatsen die in gebruik zijn als kloosters worden meegenomen, ontbrak het.

Portaal

René Dessing kwam daarom met een digitaal portaal dat alle informatie die voorheen verspreid en versnipperd was, bundelt. Via de site van sKBL is niet alleen actuele bezoekersinfo (‘Mag ik er trouwen?’) te vinden. Er is ook een schat aan historische wetenswaardigheden te ontdekken.

Praktisch alle eigenaren van een kasteel, buitenplaats of

landgoed, of het nu om een particulier gaat of om een grote organisatie als Staatsbosbeheer, weten hoeveel moeite je je moet getroosten om zulk complex erfgoed te bewaren.

Instandhouding

Hoeveel bezoekers nu ook genieten van deze bijzondere plekken, als eigenaar ben je altijd bezig met hoe je ze doorgeeft aan volgende generaties. Instandhouding is dan ook een levensbelangrijk thema voor sKBL.

De stichting vergemakkelijkt kennisuitwisseling tussen alle betrokkenen en betreft experts uit allerlei disciplines. Maar vergeet nooit dat het ook om het publiek gaat. sKBL brengt het belang van al die cultuuroederen ook stevig onder de aandacht van de politiek en beleidsmakers – wat een hele klus is nu zoveel beslissingen bij de provincies en gemeenten liggen.

Dessing, die zo'n beetje elk Nederlands kasteel en elke buitenplaats gezien heeft, was nog nooit op Slangenburg geweest. Het hele complex, dat wil zeggen het huis met zijn interieur, het robuuste lanenstelsel, de vijvers en de agrarische percelen vormen een samenhangend geheel dat zijn huidige vorm grotendeels in de tweede helft van de 17e eeuw kreeg.

Het kasteel, vooralsnog eigendom van het Rijksvastgoedbedrijf, dient als gastenverblijf van de naburige benedictijner Sint Willibrordabdij. Op het kasteel geldt in aangepaste vorm de dagindeling van de monniken en generaties rustzoekers, van studenten tot captains of industry, allen weten de weg

naar Slangenburg te vinden. Direct buiten het feitelijke kasteelterrein, beheert Staatsbosbeheer de parkaanleg. Hier kan de bezoeker dus altijd terecht.

Maes van Baer

De vroegste vermelding van een huis met de naam Slangenburg stamt uit 1354, toen het in bezit was van Maes (Thomas) van Baer. Waarschijnlijk ging het om een sobere burcht, die overigens de verwoestingen van de Tachtigjarige Oorlog niet overleefde.

Op een kaart uit 1641 prijkt echter alweer een nieuw kasteel. Met zijn ene toren oogt dat nog tamelijk bescheiden. Op dit huis drukte de toenmalige eigenaar Frederik Johan van Baer zijn stempel door het in de tweede helft van de 17e eeuw rigoureuus te verbouwen. Oorspronkelijk lag de hoofdingang aan de zuidwestzijde, waar nu de achterkant is. Van Baer liet het kasteel echter bij wijze van spreken een omkering maken door de hoofdingang naar de noordoostzijde te verplaatsen.

Van Baer had, zoals dat paste in de barok, een grote voorliefde voor symmetrie. De mens, gemaakt naar Gods evenbeeld, was immers ook symmetrisch. Hoe kon je perfectie beter uitdrukken dan met een gespiegeld ontwerp? Om zijn woning een evenwichtig aanzien te geven voegde Frederik Johan er een middenstuk en een

Toonbeeld van
rust, bezinning en
ontmoeting

tweede toren aan toe. Daarmee was het huis links en rechts van de ingang gelijk.

Vanaf, uiteraard, het midden van het huis loopt nog altijd de monumentale zichtas. Deze voert de blik eerst over het eveneens symmetrisch aangelegde voorplein en vervolgens via de oprijlaan de verte in, anderhalve kilometer verderop. Wie de laan afloopt, merkt dat deze aan weerszijden hetzelfde is ingericht, met mooie vijvers op de kruising met dwarslanen.

Naar binnen

Maar nu we de kans hebben, gaan we eerst naar binnen. Echt bijzonder is het feit dat ook het interieur in opdracht van Frederik Johan van Baer is ontworpen en dat een flink deel ervan al die jaren heeft overleefd.

In de grote hal is het schitterende stucplafond niet te missen. Dat is niet opgebouwd uit opgeplakte afgietsels uit mallen, maar in kalkmortel gemodelleerd. Vakmanschap. Uit de tijd van Frederik Johan zijn in het huis 41 schilderijen van Gerard Hoet (1648-1733) bewaard. Alle vertonen ingewikkelde scènes uit de klassieke mythologie. Volgens sommige onderzoekers is hier meer aan de hand. Van Baer, die in 1665 met Dorothea Petronella van Steenberg tot Duijstervoorde trouwde, verloor zijn vrouw al na anderhalf jaar huwelijk. Hij hertrouwde nooit. De inrichting van Slangenburg is naar verluid een groot eerbetoon aan zijn overleden geliefde. Zien we in de Grote Zaal een rondeltje waarop Meleager de huid van een monsterlijk everzwijn aanbiedt aan Atalante, op wie hij tijdens de jachtpartij verliefd is geworden, dan kunnen we

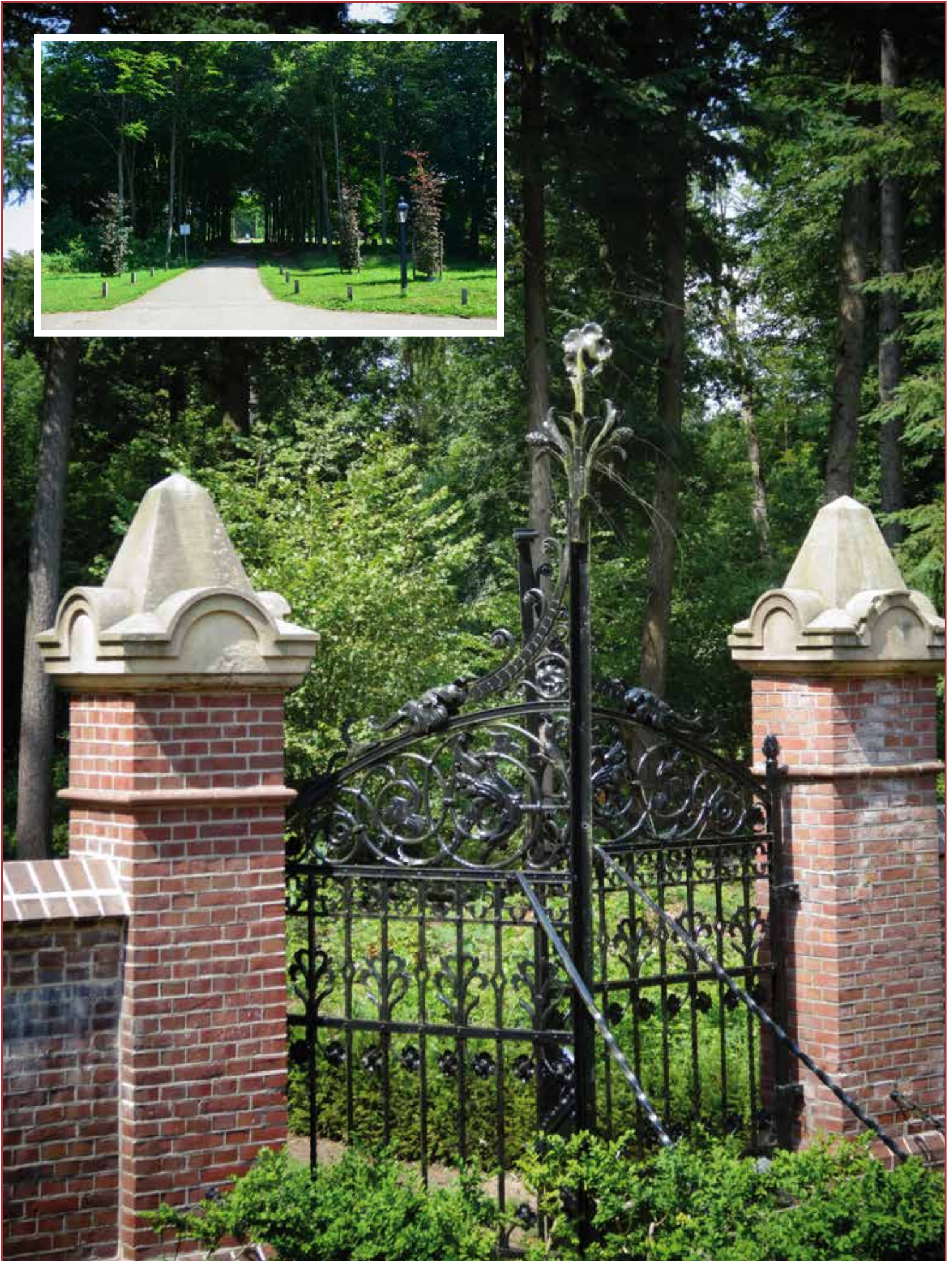
daar ook een postume liefdesbetuiging in zien van Frederik Johan aan Dorothea Petronella.

Kroonluchter

Niet alles dateert uit de tijd van Van Baer. In wat nu de Blauwe Kamer wordt genoemd, hangt als het ware vanuit de godenwereld op het plafond, een echt pronkstuk van een kroonluchter omlaag, geheel uit Meissen porselein. Niet ieders smaak, maar wat een plezier om al die bloemetjes te ontwaren. In de hal staat wat toch wel de mooiste tuinvaas van Nederland genoemd mag worden. Het is een gevaarte van Italiaans marmer en waarschijnlijk uit het eind van de 17e eeuw. Op de vaas zien we, fijn gebeeldhouwd, een woeste dans met goden, satyrs en nimfen die de barokke orde van deze plek even verstoren. En dan naar buiten.

Huiskamer van Nederland

Toen in 1952 de benedictijner monniken die Slangenburg nabij Doetinchem tijdelijk bewoonden, konden verhuizen naar hun zelfgebouwde nieuwe klooster, werd een plan uitgevoerd dat al in 1946 opkwam: het inrichten van Slangenburg als extra hospitiium (gastenhuis) in verbondenheid met het nieuwe klooster. Zo werd in juni 1953 Gastenhuis Kasteel Slangenburg in gebruik genomen. De toenmalige doelstelling is nog steeds actueel: een gastenhuis op enige afstand (ook qua sfeer en levenswijze) van het klooster, voor mannen en vrouwen, voor katholieken, protestanten en andersdenkenden, voor arbeiders en intellectuelen, voor de geslaagden in de samenleving en voor wie wat steun kunnen gebruiken. De huidige gasten, die enkele dagen tot weken op het kasteel (zonder winstoogmerk) verblijven, passen daar uitstekend bij.

Vaak zijn bomen op hun mooiste vlak voordat ze hun maximale leeftijd hebben bereikt. Soms zijn het dan al 'ruïnes' die wij op een romantische manier toch heel erg waarderen. Ook allerlei dieren houden van oude bomen met stukken dood of rot hout waarin het fijn nestelen is of waarin ze makkelijk kunnen jagen op allerlei insecten. Als een park vol halfdode bomen echter langzaam zijn structuur verliest, moet je als beheerder ingrijpen. Daar was men vroeger niet zachtzinnig in. Vaak was al bij de inplanting van een bosvak of een laan berekend wat de houtopbrengst na kap zou zijn.

Nu gaan we omzichtiger te werk, zeker bij de eeuwenoude bomen van Slangenburg. Toch verving Staatsbosbeheer in 2012 een aantal bruine beuken en andere bomen bij de vijvers. Er is nieuwe aanplant, maar het is nog wat iel. Geef ze de tijd, en dan voegen ook deze plekken zich weer naar het lommerrijke geheel van deze omgeving met zijn monumentale lanen.

Passmann

Tussen 1895 en het einde van de Tweede Wereldoorlog was Slangenburg in het bezit van de Duitse familie Passmann. De Passmanns waren verknocht aan Slangenburg en richtten er hun eigen begraafplaats in. Het is een bijzondere plek, afgescheiden van de buitenwereld met een muur en een droge gracht.

Een schitterend hek, uit de 18e eeuw, en hier dus hergebruikt, geeft toegang. Door achterstallig onderhoud dreigde het kerkhof een ruïne te worden. Ook hier geldt: het zag er romantisch uit, met die woekerende rododendron en alles

onder de bramen. Ondertussen stonden de muren op instorten. Recent kwam de restauratie gereed. Het is een beetje kaal nu, maar het vingerhoedskruid is aan een ongevaarlijke en wonderschone opmars begonnen. Er valt nog zoveel meer te vertellen over Slangenburg. Maar niets gaat er boven zelf een bezoek brengen aan deze magnifieke locatie.

In elk seizoen is het er mooi. Staatsbosbeheer plantte dit jaar duizenden scilla's en sneeuwkllokjes. Dus René Dessing gaat in ieder geval in het vroege voorjaar terug. Kijken wat de vriendschap met Staatsbosbeheer heeft voortgebracht.

Voor meer informatie over SKBL en bijvoorbeeld de digitale nieuwsbrief: www.skbl.nl Voor Kasteel

Slangenburg: www.kasteelslangenburg.nl Voor het landgoed en andere fijne plekken in de Achterhoek: www.staatsbosbeheer.nl/natuurgebieden/achterhoek/over-de-achterhoek

Vitale monnikengemeenschap

In oktober 1945 arriveerde een groepje benedictijner monniken uit de overvolle Oosterhoutse Sint Paulusabdij in Slangenburg te Doetinchem. Ze konden het van de staat huren als tijdelijk verblijf, om van daaruit (grotendeels) eigenhandig een nieuw klooster te bouwen. Dat kwam in oktober 1952 gereed. De voor het merendeel jonge monniken vormden al snel een spiritueel centrum in de Achterhoek, met veel aandacht voor oecumene, en voor onder meer oosters geïnspireerde meditatievormen. De monnikengemeenschap, die veel ups and downs heeft meegemaakt, kent nu een periode van revitalisering. Op het ogenblik wonen er twaalf broeders van verschillende generaties. De onlangs verbouwde en gemoderniseerde abdij biedt gastvrijheid aan individuele gasten en - in een veelbezet groepsverblijf - in de vroegere boerderij: Stiltecentrum Bethlehem. Zie www.willibrords-abbey.nl